

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם עמליה ריקה
תאריך: 26.11.1998
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: עמליה, אני הייתי מבקש שתספרי ככה בכמה משפטים על הילדות שלך בדמשק. לאיזו משפחה נולדת, מה קרה איתך, איפה למדת ומתי החלטת לעלות ארצה או באילו נסיבות עלית ארצה, בסדר?
 עמליה ריקה: נולדתי בדמשק.

ש: באיזו שנה?

ת: השנה זה לא

ש: לא משמעותי.

ת: לא משמעותי כי כל פעם החליפו את השנים והגדילו את הגיל בהתאם. הייתי ילדה מחוננת אז הייתי מוכרחה לגשת לבחינות ולהגדיל. אז 1923. אבא היה מוצאו ממגורשי ספרד. אמא שלי אני לא יודעת.

ש: המשפחה המקורית היה שמה?

ת: המשפחה סיטהון והוא זה ריקה. קראו לו שחאדה ריקה, שזה בעברית נתן ריקה. הוא עמד בראש מחלקת העץ בבית חרושת גדול שהיה הגדול במזרח התיכון ...

ש: בדמשק?

ת: בדמשק, ששייך לדוד שלי. קראו לו בית חרושת אלמעטם. בעברית המנמנם, רוצה לישון. מעטם. הוא של משפחת זאדה שהיו להם הרבה, העסיקו המון פועלים ובנות מן השכונה שלנו. גם גברים נוצרים וידוע שהיו לו ... סניפים גם במרוקו ועשו תערוכות גם בפריז. היה אגף העץ, עץ אתה יודע מעובד, עם צדפים.

ש: כמיטב המסורת ...

ת: כן. דברי נחושת שהם היו ... שאתה רוצה. הוא אומר לי – אלה עבודות "דמשקינה". חרבות וזה. היה גם אגף למרבדים, אגף לברוגרים

ש: מה זה ברוגרים?

ת: ברוגר זה בד, בד יקר, הברוגרה.

ש: אה, בד?

ת: בטח. והיו מלא, כולם באים. זה היה משהו. אבא היה אחראי, האומן. הוא היה מצויר, היו הדמויות, אתה יודע, שזה ערבסקה. אם לקח דמויות כדי למכור, לא היו כמו ... היו כל מיני דמויות כמו נגיד במצרים, הדמויות האלה, עוף וזה, דומה להרוגליף או משהו, עם ערבסקות, עם כתב ערבי. הכתב הערבי היפה, יש כל מיני ... עם מאמרים ומשלים. העבודות האלה מאוד ...

ש: יש לי שאלה אליך. את אמרת משפחת זאדה

ת: משפחת ריקה זה אבא שלי. הדוד שלי, אח של אמא, זה זאדה.

ש: איפה בית החרושת הזה היה?

ת: בסוף הנוצרים .

ש: אה, זה היה מקום נוצרי?

ת: זה היה מקום נוצרי. עבד קרוב ליהודים והעסיק הרבה. באמת נתן תעסוקה לכל מיני. כל עוד שאבא שלי היה ראש המחלקה הוא הרוויח טוב והיו לנו הרבה עוזרות בבית. אבא שלי למד לבד. האישיות של אבא שלי, אני לא יודעת אם זה מעניין.

ש: זה בסדר.

ת: האישיות של אבא שלי מאוד מעניינת. היה אומן. ערבית למד לבד על בורייה. ידע עברית. היה יהודי אדוק שקם להתפלל כל יום שלוש פעמים. בחגים הלך ואסף כסף, הקים חברת קדישא ואומר לי – בתי, החסד הוא חסד של אמת. קרא לה "חסד של אמת" כי אמר לי – החסד הטוב הוא אחרי שאדם מת. כאילו זו מצווה. אני יודעת, אפילו ... בא ומסדר, כאילו שיש תמונה שלו עם כל הזה. ויחד עם זה שהיה אדוק, היה גם ב"בונים החופשיים".

ש: הוא היה שייך לאגודת הבונים החופשיים?

ת: זו אנטי-תיזה. יש לו שני דברים. בבית שלנו אני יודעת שהיו באים הרבה נוצרים ומוסלמים. ככה שמבחינת הגטו שבאמת היה סגור שם. אתה מתחבר עם הערבים, אבל בחוץ כשאתה עובד, אתה מביא אותם כגוי של שבת ... . ברגע שזה, אתה לא מכניס אותם לבית שלך, אוכל איתם, כל הדברים. אבל אצלנו זה היה בית ... ואני מזה פיתחתי, הייתי ... יותר ליברלית. היה אחד מוחמד, אני זוכרת, שהיה שולח אותי לגנוב לי ספרים או משהו. זה האבא שלי עם הרבה הומור. לכן אני אומרת עכשיו שאבא שלי לא היה ציוני. לא שמעתי על פלסטין. שמעתי הרבה כשהייתי שואלת אותו שאלה על יהדות. הוא היה אומר לי – גיהנום וגן עדן וזה לא צריך. אלה דברים שממש, ספרי קבלה בבית. כשהתחלתי לקרוא פתחתי ספרי קבלה. ספרי זוהר. דברים שכתב הסבא שלו. על זה אמרתי לו פעם – תלמד אותי מה זה עברית. אתה יודע? אמר לי, והיה לו הומור – תוסיפי ל' ו-ם' לכל מילה ותגידי ... אני יודעת. ככה היה צוחק. לא משנה. אבל ציונות לא שמעתי. היות ולמדתי באליאנס, יש ניכור, חשתי ניכור. ...

ש: ניכור בין מה למה?

ת: ניכור בין כל, היהדות לא נתפסה אצלי ... כשהוא אומר לי – אם קוראים ... זה פה ופה, אז היה לנו חכם-באשי באותו זמן, חכם ידוע, תיאולוג. אז עליתי תמיד לשאול אותו. למדתי באליאנס. באליאנס לא לימדו ציונות, אנטי-ציונים היו. ... הארץ שלך, המולדת שלך, ואלה כל מי שהיו באליאנס. המולדת שלך ושפה. פה אני ... על אליאנס, על חינוך, כי זה מאוד חשוב איפה נולדה הציונות. פה יותר חשוב. היתה פעם ציונות – מי הקים את התנועה הציונית והראשונים. זה היה אחרי גירוש בורלא וילינק ועוד אחד מהארץ. באו לדמשק והקימו אז בית ספר, זה אני יודעת מההיסטוריה, לא תלמוד תורה. שכחתי איך

ש: בית הספר העברי?

ת: בית הספר העברי הראשון. אז גם קמה אליאנס בסוריה לפני זה. למה קמה אליאנס?

ש: אחרי הפוגרום שם בבירות.

ת: לא. בדמשק פעם נרצח כומר, קראו לו האבא תומא. יש לי סיפורים עליו. אני לא רוצה ...

ש: ... 1840?

ת: שכחתי. כן, קרוב, אחרי זה. אם אתה רוצה אני אמצא לך בדיוק. האבא תומא היה כומר שבא הרבה לרחוב היהודים והסתובב ונרצח. אומרים על ידי ערבי. והיו כאלה שאמרו

ש: שיהודים עשו את זה.

ת: שיהודים עשו את זה. היה הקונסול הצרפתי, מנוול כזה, שעזר גם לתנועה האנטישמית. אם אתה רוצה אני אביא לך את השמות שנזרקו לבית הכלא ... . ברחוב היהודים היתה חמולה. אחר כך התחילו יהודים בעולם להתעניין. בין אלה היה ... שהיה בממשלת צרפת. היו צעקות גדולות, נדמה לי מונטיפיורי. אז היה השילוב בין יהדות הגולה בצרפת וכל העולם, עם יהודת סוריה שהיתה מאוד ש: מנותקת.

ת: מנותקת לגמרי. אז החליטו להקים את אליאנס בפריז וככה הקימו את אליאנס ש: ... מספרת זה היה ב-1860, מה שאת ...

ת: כן, נדמה לי 1860. ככה קמה אליאנס שלימדו אך ורק צרפתית, כנראה באמנה שלה או בברית או בחוזה.

ש: כן. ואת למדת שם באליאנס?

ת: אני למדתי רק באליאנס.

ש: עד איזה גיל למדת שם?

ת: אני גמרתי את אליאנס ואחר כך עשיתי

ש: מה זאת אומרת סיימת את אליאנס? למדו שם עד כיתה ח', נכון?

ת: לא. למדו "ברוֹןֶה". אני הראשונה שלקחתי ברווה.

ש: מה זה ברווה?

ת: אחרי שאתה גומר עממי אתה עולה לברווה. ברווה זו תעודה קרובה לבגרות, ללמד בבתי ספר יסודיים. אחר כך אני גמרתי באופן עצמאי ב"לאייק", אצל נוצרים או משהו, כלכלה מדינית עשיתי ... . בכל אופן אני גמרתי את אליאנס. עכשיו בוא נחזור לאבא שלי. ש: כן.

ת: אז באליאנס לא היו. אז כשבא בית ספר עברי, היה תמיד ויכוח בין אלה שלמדו עברית לבין תלמידי אליאנס. אלה סנובים היו, כי באליאנס משלמים דמי לימוד, והיו אומרים – מה אתם עושים? אתם הולכים, לא יודעים שום דבר, ורק אתם הולכים ומטיילים ושרים. פה היה הויכוח בין אליאנס. עד שהוקם העברי. אחר כך בורלא לקח את הדמות של אבא שלי בספר שלו "נשים". היה בן בית אצל אבא שלי, בורלא עצמו.

ש: כן.

ת: בוא נחזור. אליאנס נשאר סנובים. מה זה שלום? משפחת לוזיה לא רצו להגיד "סבאח אלהיר". כולם אמרו "בונז'ור". שלום ... זה משהו כבד. מה זה? אבל משפחת לוזיה, גם הבנים, משה וזה שבחיפה, דאוד, ומנחם. אז בעליה הראשונה מדמשק, שבאו החלוצים הראשונים, זה היה עקב אותם ... . אלה היו שלושה בעיקר, אחד עסק בנוער, השני לימד והשלישי. אלה החלוצים הראשונים ומזה אחר כך צמח החלוץ, וקראו לתנועה הראשונה החלוץ. את זה הקים לוזיה. רצו להקים הגנה או משהו, אני לא בעסק, אבל אומרים. היו כמה. היה יאיר חילו, הוא נפטר לא מזמן. היה שורבה מקיבוץ חולתה. היה משה ממרוד שבטח שמעת, מעולי ... , שהוא יספר לך הרבה יותר טוב

ש: הייתי אצלו.

ת: על כל תנועת ההברחה. מה שאני יכולה זה מצד יותר כללי, יותר מדעי. אלה שעסקו מבחינה מבצעית, הוא יספר לך איך עשו... והדרכים. בטח אתה לא צריך את דרכי ההברחה והשוחד. ועקיבא ויינשטיין עם הזה, יש לך בספרים, שנתפס עם הסורים... את כל זה אתה מכיר ואתה תמצא בספרים. אני רוצה לספר לך על מה ש... לא יודע. כל העסק המבצעי, זה רשום וידוע. אבל מה שרשום אלה התרשמויות.
ש: כן.

ת: עכשיו אמרנו, מאליאנס אתה לא מוצא, אלה שלמדו באליאנס על כל ההיסטוריה היהודית, בכיתות הנמוכות אתה לומד מה שקראו היסטוריה קדושה, ההיסטוריה של הקודש או משהו. או שמים לך... כזה. שמים לך כמה אגדות. לא אגדות, אלא יוסף ואחיו, בריאת העולם. דברים ככה. אחר כך בכיתות הגבוהות ומאוחר יותר... היו, כהיסטוריה יהודית, היה לנו ספר, אני זוכרת... שלקחו אישים יהודים, שפינוזה... ותולדות חיים... לימדו על הרדיפות או משהו, פוגרומים אתה לא... אבל אז... כל אחד את המחשבה שהוא, למדת את האינקוויזיציה, פרדיננד... יהודי ספרד. הכל... אני זוכרת בכיתה גבוהה כבר לא אהבתי ללמוד. זה שיעמם.

ש: כן.

ת: אז קרא לי המנהל לספר על לא זוכרת איזו אישיות. אני ידעתי בדיוק את המשפטים שאתה יכול ליישם על כל אחד ואחד. אתה לומד איפה נולד ומה וזה ומשחר ילדותו... שפינוזה לא לימדו אותך את הפילוסופיה שלו. היתה מחלוקת ביהדות. זה מה שלמדת. הביאו לנו בכיתות נגיד י"א וי"ב. רגע, בוא אני אגיד לך, המצב השתנה קצת. אני סיפרתי לך על אליאנס בהתחלה, אליאנס אחר כך... תראה ההיסטוריה העולמית. הכל השפיע הרבה גם על יהדות סוריה הפנימית. הילדים שלמדו, אמרתי שחלק גדול היתה בעיה. הבנים למדו לבד והבנות לבד בכיתות גבוהות, בנים ובנות. את החינוך, האחרים המון לא יכלו לשלם אקולאז'!

ש: אקולאז'?

ת: אקול זה בית ספר. אקולאז' זה דמי לימוד. הם גבו דמי לימוד. לקחו כמה סטודנטים עניים, נתנו להם אוכל, ועד קהילה או משהו, והיה כדורי העשיר הזה שבנה בית ספר, הוא בנה בית ספר לתפארת שם, בנים ובנות. אבל הרוב היו עניים מרודים בדמשק. אם אתה בודק במה הם עבדו, הרי היו חלק שעבדו כחייטים או סנדלרים, והיו סוחרים. היו כמה סוחרים גדולים. בנות באליאנס שגמרו, הלכו לעבוד במרכזיות טלפון או כתבניות. ידעו שפות. זה, בוא נגיד, הנושא הוא כל כך רחב שקשה לסכם. בוא נגיד ככה, היו המון השפעות, אלימות ואבטלה. אתה יודע שאחרי מלחמת העולם הראשונה ויציאת התורכים, אני לא רוצה לדבר על התורכים או מצב היהודים בתורכיה. היו הרי שתי הלאומיות, הלאומיות היהודית והלאומיות הערבית... התנועה הלאומית הערבית... הערבים המוסלמים היו יותר ערים, בהתחלה חיינו ביחד, אתה מבין?

ש: כן.

ת: אחר כך היו לך שתי תנועות, הלאומית עם בלפור וההצהרה שלהם. אחר כך יצאו, אחריהם באו הצרפתים. הצרפתים קירבו את היהודים והנוצרים והעסיקו אותם כי הם ידעו צרפתית. מצאו תעסוקה

בעיקר אלה מאליאנס. לכן אני אומרת שהפער בין אלה שלא למדו באליאנס, איפה הלכו? למדו שתיים או שלוש כיתות אצל מיסיונרים שלימדו אנגלית ובעיקר ערבית. כמה כיתות כי קיבלו כסף. הרבה לא ידעו לקרוא ולכתוב. קטנים בתלמוד תורה. ככה כל המרץ שלהם של אותו הזה, הלכו לצינונות לפעילות. העליה רובה באה מאותן שכבות יותר נמוכות של אלה שלא למדו באליאנס. הבנת?

ש: כן.

ת: כשגדלה התסיסה בתוך סוריה, המאבק בצרפתים ... הצרפתים קירבו את המיעוטים והקימו את הזה. כשזה התחיל, זה התחיל בקרב היהודים. יותר ויותר חדר המצב שאנחנו יהודים נבדלים. גדל הניכור.

ש: בין היהודים לסביבה?

ת: תמיד היה ניכור בין היהודים. אני יודעת שבתגובה אתה תגיד – מה ניכור? בוא אני אגיד לך. יהודים, אני לא זוכרת, חוץ מאיזו משפחה או שתיים שראיתי ... אחד שהיה בבית הנבחרים היה ממונה. לא היה לך פקיד או שניים שהיו מועסקים בממשלה. הממשלה המוסלמית שאחר כך. אני לא הרגשתי, לא כמו העיראקים שלמדו את ההיסטוריה הערבית. באליאנס למדו היסטוריה של סוריה. ... לא היו שותפים למאבקים. היתה להם דוגמה מאוד לא טובה מהשכנים שלהם. לא היה כל כך מגע. המוסלמים, איזה יהודי ... מצד אחד שלנו הגובל עם זה היה רחוב שקראו לו שרור. אחד שקוראים לו שרורי, אתה יודע, עם השפם, אלה עבדאים. אלה שכל פעם שקורה משהו ומגיע השני לנובמבר למשל, הצהרת בלפור, היו באים עם אבנים – "יא יהודי, יא ... סקר סקר סקר". ילדים שלחו. "סקר" זאת אומרת תסגור את הדלת. ואתה רואה את כל היהודים רצים וסוגרים את החלונות ומסתגרים. לא היתה להם דוגמה.

ש: כן.

ת: אם תיקח אחד אחד ... הם בידי הפוליטיקאים. לא משנה. לא היה להם, חינוך לא עשו ביחד. למרות ששם בכלל המוסלמים והיהודים, אתה יודע שסוריה זה סונים, לא כמו הקהילה. ...

ש: הם שיעים.

ת: השיעים הם קשים. קוראים להם ראגבים, שהם ניהיליסטיים או משהו. הרוב הם סונים והם פחות קיצוניים.

ת: קנאים, פחות קיצוניים. הם יותר קרובים מבחינת הדת ליהודים ... כולם התארגנו יחד והכל יחד ... יהודים. אתה מבינה? המולדת זה יהדות, התקווה זה יהודים בגן העדן. הכל יהודים ולגדל את הילד שיכול להתפרנס. אלה הדאגות. אבל ישנם כאלה, אני לא יודעת, אני אולי הייתי אחרת או משהו, התחלתי לשאול. אלף, לקרוא וולטיר, לקנות ... ואני יודעת שאולי היו אחד או שניים חילונים. אני הייתי בגיל צעיר אז מרדתי בכל ואמרתי הכל בלוף. נהייתי חילונית. ... התחלתי לבד. אמרתי למה שאנחנו לא ... היו יותר קשים. המוסלמים היו קרובים, לא אוכלים חזיר וצום. כשאתה רואה אותם אחד אחד זה אחרת. הרי הרבה בקוראן מאוד קרוב אלינו. הרי מוחמד עם קורייש ... אתה יודע את ה... של יום כיפור והם צמים.

ש: ורמזאן

ת: ורמזאן. אתה רואה הרבה דברים שכל כך קרובים והם חשים את

ש: הקרבה הזאת.

ת: הקרבה. הנוצרים אתה כל הזמן רואה אותם – אתם צלבתם את ישו. השנאה נשארת. לא רק שנאה, גם קנאה. ההשפלה והצרפתים שקירבו את היהודים. היה בין שני המיעוטים, אתה יודע מאיפה. אז המוסלמים היו יותר קרובים אלינו.

ש: תגידי לי בבקשה, מתי את נכנסת לפעילות הציונית? מתי התחלת ...

ת: אני מספרת לך. התחלתי לערער, התחלתי לחשוב ניכור. חיפשתי משהו. ידעתי שחסר לי איזה קשר. לא התקשרתי ליהדות כדת. לא לאנשים ... . אז באליאנס התחילו להגיד – בואו נעלה ילדים מרמה יותר גבוהה. התנועה הציונית פה, בואו נתחיל לפעול בתוך בית הספר. אז פה שלחו, לפני זה היה לנו מורה לתנ"ך, אדון גולדשמיט, הרבה לא למדנו. שנים לא למדנו

ש: גולדשמיט מה?

ת: אדון גולדשמיט קראו לו.

ש: משה?

ת: שכחתי את השם. לימד עברית, לא ציונות. השפה שלו יידישניקית כנראה יותר. שנתיים למדתי איתו, שום דבר לא ידעתי. שלחו, ובטח אתה תיפגש עם רבקה, וכל אחד יספר לך עליה, רבקה ואמנון. זה אחרי שאני יצאתי מבית הספר. לפני זה

ש: דרך אגב, מתי יצאת מבית הספר? באיזו שנה את זוכרת?

ת: 38' אני חושבת. אני יצאתי מבית הספר. אבא שלי פתאום נפטר. עמדתי לצאת עם סטפנדיה ללמוד בפאריז ולהיות מורה ... . אני גורמת את הברווה פה, אבא שלי נפטר. המנהל נורא אהב אותי. אמרתי לך, הייתי מחוננת והראשונה שקיבלה ... . קרא לי להיות עוזרת ... . היו לי אחות ושני אחים יותר צעירים ממני. הם היו אחים מאמא שניה והיו פה. לא היה מי שיפרנס.

ש: מתי הם עלו ארצה?

ת: מי, ההורים? מתו.

ש: לא, לא ...

ת: אז אני מספרת לך. זה לפני שעלו ארצה. אז הייתי לבד, לימדתי קצת בבית הספר, המשכתי קצת ללמוד ולא נתנו לי הרבה כסף. בזה עזרתי לאחותי לגמור עוד שנה. נתנו שעורים בערב. צעירים היינו ... . אחר כך ביקשתי, אמרתי שאני אלך ללמד בבתי ספר מוסלמים של הממשלה. משלמים הרבה והם מכירים בתעודות של ... . היה יועץ, שר חינוך צרפתי. ידעתי צרפתית וכתבתי לו בצורה, מכתב מאוד יפה. אני הלכתי, היה אחד מורה ... ועוד שני שעבדו בממשלה. מעט מאוד יהודים (עבדו בממשלה). הוא אמר לי – לא כתבו יהודים. אמרתי לו שאני אכתוב. כתבתי והוא קיבל אותי. שאל אותי – איפה את רוצה ללמד, דמשק? ואני שמעולם לא יצאתי מדמשק, רוצה לראות עולם. שלח אותי ... לאיזה פרובינציה, בירת מחוז במחצית הדרך בין חומס לחאמה. בין דמשק וחומס. מקום מאוד סגור, אל תשאל. אני הייתי שמחה בחלקי, הולכת לראות עולם.

ש: כן.

ת: שם הייתי כבר בחברה אחרת, היהודיה היחידה שבאה. היו שם מיסיונריות ... נוצריות. ערבים כולם, ואני באה בלי גרביים ... . מהומה וכל זה. למה? כי הילדות אהבו אותי והיותר מבוגרות ... . המנהלת

נורא אהבה אותי. אלה היו מוסלמים והייתי צריכה ללמד בכיתות הגבוהות צרפתית. פה יש דבר שלא שייך לענין – לפעמים היה לי יותר מדי זמן. פעם אמרו לי – תחליפי אותה בשיעור היסטוריה בערבית, היא חולה. אני פותחת, הכל מוחמד. "עלא מהלי מוחמד". חזרתי אליה ואמרתי לה – תראי, עם כל הכבוד, אני יהודיה. אני לא יכולה ... כל פעם מוחמד עליו השלום. אני לא יכולה לעשות את זה.

ש: מה זה תנועה ...

ת: לא, זה נוצרית. אני לא יודעת איזו תנועה, שכחתי. אני לא יכולה להגיד להם את הקוראן מכל הלב. לא משנה, זה ... אז כשהלכו, היתה אותה תקופה שפרצו מהומות. הבנות אהבו אותי והתחילו להגיד שם – היא באה ללמד. נתנו לי גאוגרפיה. לא לימדתי, לא ידעתי מה זה ציונות. בוא אני אגיד לך מה עורר אותי לציונות. פתאום אומרים – היא באה ללמד את הילדים שלנו, היא ציונית, ללמד אותנו. נאמו במסגדים, מישהו נאם. היא הולכת ... בלי זה.

ש: מה זה ...?

ת: מתשוקה, בלי זה. מתשוק, אני לא יודעת ... היא לא מוסרית, היא מדברת עם

ש: את מתכוונת בלי כיסוי ראש?

ת: בלי כובע. הנוצרות תמיד

ש: בלי כיסוי ראש ומלמדת אותנו, כי הבנות מאוד ... הוא נואם ובאמצע הנאום קיבל שיתוק. הבת שלו היתה אצלי. הייתי בכל זאת, אחר כך הייתי החברה הכי טובה שלהם. שרציתי לעזוב כתבו ... הייתי מוזמנת לכולם, לשופט העליון, לכל. שם הכרתי את המשכילים, את החברה האחרת לגמרי. ... אמרתי לך שאצלנו בחברה לא היה. משפחה אחת או שתיים היה לה. אתה נכנס רק לאלה העשירים, אתה רואה ... אתה מביין? לא היו מעורבים עם זה. זאת אומרת הקרקע היתה נוחה כדי שיעלו ארצה. לא עניין אחרים הפוליטיקה ומי עולה ומי יורד. לא היו קשורים לאותה קרקע. אומרים – סיר הבשר, סיר הבשר. אני לא יודעת. קשה לדבר בשם אחרים. כל זה אצלי התחיל, או אם אני הייתי נפגשת עם מישהו, אומרים – את יודעת ... חבל שאת יהודיה. אבל כבר הייתי מעורה בהם. התחיל הרגש שלי, היהדות שלי עצמי לגדול, לגבור, כי אני ידעתי שאי אפשר, אם אתה רוצה אפילו הייתי נגד נישואין עם מוסלמי. היו לי הרבה חברים. לא רציתי. יכולתי ממש ... צרפתי או משהו. התחלתי לחשוב על הילדים, מה יהיה? אתה גר בתוך, זו לא חברה, אתה גר בחברה דתית. אתה צריך להשתלב עם הדת שלהם, עם האופי, המנטליות, עם הכל, ואתה זר לזה. אתה קרוב ליהדות, אתה יהודי. ואם אתה לא רוצה אז הזכירו לך שאתה יהודי.

ש: כן.

ת: אני זוכרת שהייתי מוזמנת אל משפחה נוצרית שמאוד אהבה אותי. היינו חברים ואפילו נתנו לי להיות ... במסיבה ... שם אני פוגשת איזה אלוף או יותר מאלוף, נוצרי. הנוצרים הם מאוד קנאים או משהו. יש ביניהם הרבה ... לאטקיה, שכחתי מאיזה מקום. שם יש גם את העלווים של אסד. הוא היה אחראי על כל הגזרה הדרומית, איפה שהברחות. הוא בא ואומר לי – אתמול נתפסו, אמר לי שם או משהו, יהודים שרצו לעבור את הגבול. באותה תקופה גם אני עזבתי אותה. אחר כך כשחזרתי לסוריה, לדמשק, התחלתי ללמד אצל נוצרים. אליאנס ביקשה מהממשלה שכשאני אחזור, הייתי באליאנס שוב, לימדתי ... הקולג' הפרטי המפורסם איפה שהיו בנות נשיא המדינה.

ש: איך קראו לקולג'?

ת: אלעלמיה אלוטניה. שם לימדתי. היו בנות ... מאוד אהבו אותי. הביקורים אצלנו לא כמו מורה, זה אצלם בבית מארגנים, ואני לוקחת איתי את כל החברות שלי, את כל מי ומי. זאת אומרת הכרתי את כל הזה של, גם המוסלמים, גם הנוצרים, גם הצרפתים. מאד מאד הייתי. הוא אמר לי, ואני שהתחלתי יותר להיות, זה לא סיפור חיי שלי, רצייתי לספר לך, שרצייתי להיות יותר

ש: יותר מעורבת בענייני היהודים?

ת: לא, הייתי מעורבת. על כל פנים, אני יותר ויותר התחלתי להזדהות עם היהודים. מה זה אומר להזדהות? הייתי הולכת וקונה עיתונים. אני לא יודעת מי היה רץ כל כך לקנות עיתונים. זה היה בעיתונים בצרפתית "לה-ריאן" ו-"לה-ז'ור". עד עכשיו הם קיימים. אני לא יודעת אם "לה-ז'ור" קיים, של תוויני, שהוא גם היה פעם בעל "אל-חיאת", העיתון הזה אם אתה שמעת. עכשיו מופיע נדמה לי. הוא פרו-מערבי. אז התחלתי והיה לי טלגרמות. היה מביא על פלסטינה. הייתי קונה כל יום לקרוא מה נעשה. ככה התעוררה הציונות. אני זוכרת שאותו יום, כשהייתי אצל זה, היה כתוב שהתאבד. הוא אומר – ארגון צבאי לאומי, אצ"ל, אז קראו לו ... הייתי קוראת תמיד, היו מביאים בעיקר על אצ"ל. אותו יום סיפרו שדב גרונר פוצץ את עצמו בבית הסהר.

ש: יחד עם החבר שלו.

ת: עם החבר שלו. אני קראתי אותו יום והייתי מוזמנת לארוחת ערב, ואני בוכה ובוכה. וזו, בדיעה קראו לה, אומרת – את טיפשה, מה את בוכה? את מכירה מי זה? אני אומרת – תיראי מה עשו ליהודים. אותו יום בא אותו קולונל, אדם נחמד מאוד, גנרל משהו ... – אתה מספר לי שאתה תפסת? אתה לא מתבייש? הייתי מאוד נאיבית. אתה לא מתבייש? אמרתי לו – אלה רוצים לחזור. ככה זה התעורר. אומר לי – את יודעת, חבל שאת יהודיה, את מאוד פיקחית. אמרתי – חבל שאני פה ולא עם עמי שם ...

ש: באיזו שנה היה הענין הזה שהוא סיפר לך שהוא תפס מעפילים?

ת: אותו יום שקראתי על דב גרונר.

ש: אה, באותו יום? 1940 או משהו?

ת: לא זוכרת. אחרי 1940. מי עורר אותי עוד? 1945 יצאו הצרפתים. אז אני אגיד לך קודם, אספר. כשבאה ינאית בן-צבי והחליטו לפעול בעליה ורביקה ... שאול, אתה תקבל את זה בספרים, לא ממני. ינאית בן-צבי הביאה כמה ... בינהם, לקחה את אחי והוא אמר שלוקחים אותו ללמוד (להיות) מהנדס.

ש: אחיד?

ת: כן. עלה ארצה, היה בבית ספר

ש: ... היא לקחה בנות. ב-43' ינאית באה, היתה בלבנון

ת: כן, אותה שנה. אני הייתי בסוריה. הראשון שעלה ארצה היה עוד בבית הספר.

ש: בן?

ת: בן, אחי שלי. חבל שהוא איננו עכשיו. אמרתי לו שאתה תבוא. הוא היה בין הקבוצה הראשונה באליאנס שלקחו אותם מכיתה די גבוהה, שגמר את זה. הוא בא לשפייה להמשיך. אחרי שנה בא האח השני. אז בא האח וכותב שהוא לא כותב את האמת, שהוא לומד מהנדס. לא הבנו שום דבר. אחרי שנה

האח השני רוצה ללכת. אם זה האח השני, זה ... זה שסיפר לך עליו אליהו. האח השני עלה באמצעות חילו, חבר שלנו הוא היה. באה אחותי, היא אומרת – אני רוצה ללכת גם כן ... היא נסעה ב-45'. אחי השני ברח והביאו אותו לשפיים לנוער.

ש: שפייה?

ת: הראשון שפייה השני שפיים. היא אחר כך באה בפספורט, בפרוטקציה. נשארתי אני לבד. עכשיו אספר לך, אם אתה מעוניין ...

ש: ... הסיפור שלך, אחר כך אני אשאל אותך לגבי האחים שלך גם כן.

ת: לא, אם זה אז, באותה תקופה היתה בסוריה חברת סולל בונה. סולל בונה עבדה עם ... שהוא חבר בית הנבחרים, ואישים גדולים שיתפו פעולה. היא עבדה בסוריה מטעם מדינות הברית. הם חשבו שהם בדרך למלחמה או משהו. היא הכינה ביצורים בסוף העיירה קטנה לכוחות הברית, ביצורים ... זה מעניין

ש: איפה היתה קטנה, ליד דמשק?

ת: ליד דמשק. מעניין. אני התחלתי להתחבר עם אנשי סולל בונה. המנהל היה יצחק קליבנסקי ונהיינו ידידים. הוא בנה את בית רומנו, הוא בנה את "הבימה" הראשונה. זה המנהל. יצחק קליבנסקי, גר ברעננה. הוא דיבר צרפתית יפה והייתי הולכת אליו. מצד שני היו לו הרבה חברים ערבים, מורים, מנהלים. המשכתי ללמוד כלכלה מדינית, עם ... שהיה שגריר. הייתי ... משפחת ... ותאמין לי, אתה נכנס, הם מחונכים כמו ... שלא ידעתי מה זה דיוור, אצלם למדתי ולא ידעתי מה זה. האוכל, קבלת האורחים. ועדיין ... ערבים שזה שום דבר. לא משנה. קליבנסקי התחיל ... הענין הזה, אחים שלי כבר פה. ב-45' אני באתי, ראיתי וחזרתי. ראיתי ...

ש: איפה ביקרת פה כשהיית בביקור?

ת: אספר לך. אני באתי לא לביקור. אני באתי כבר לא לחזור. באתי בפספורט, בפרוטקציה. אחותי למדה פעם קורס לאחיות או משהו, היתה בעפולה. לא אחות, למדה. אח אחד בשפיים, אחד בשפייה.

ש: בשפייה הוא היה בנוער ג'?

ת: אני לא יודעת איזה נוער היה.

ש: היתה חברת נוער ...

ת: היתה חברת נוער.

ש: הוא לא עלה ב-43'?

ת: לא זוכרת. באמת לא זוכרת ... היה בשפייה. אני באתי לפה ולא היה לי איפה להיות. קודם כל באתי, היה לי ... בא אחד יהודי, נתן לי פתק, ואמר לי – אם את נוסעת אני מבקש שתתני למשפחת קוסטיקה. לא אותו קוסטיקה, אתה יודע, קוסטיקה אחר.

ש: ... משפחת קוסטיקה ...

ת: לא, מישהו אחר. טוב, הוא שלח את כל תוכן הבית, הרהיטים. מה זה רהיטים? איתי ברכבת. והפתק הזה היה שלהם. אני מגיעה, לא חשוב מאיפה הרהיטים, לא רצו לשחרר ... ותפסו מכס, לא משנה. יצאתי מזה. אחר כך, איפה להיות? היתה לי איזו קרובה אחת בנוה שאנן. הלכתי אליה, מה אני יודעת? אני גם עברתי קורס כמו עזרה ראשונה, עם תעודות לאחיות. שלחו אותי, פעם "השרון" היה "בילינסון ב'". אז

כל היום בקבוקים וסירים ולא היה לי איפה לישון. זה היה חופש של בית הספר. אז אמרתי שזה לא ענין בשבילי. אני לא מסתדרת, לא עברית. עזבתי את זה וחזרתי לסוריה ב-45'. ברגע שחזרתי אז זה כן השתנה. אז הייתי כבר, היו לי כל מיני ויכוחים עם הערבים ולימדתי בבית ספר ערבי. הייתי באה ושואלת את קליבנסקי – מה אני אענה להם? הם אומרים ככה וככה והוא היה מסביר לי. אחר כך הם חזרו בעליה היהודית או משהו כזה. הכרתי אנשים ... להם, הם השתמשו בלי שאדע בזה והיינו ידידים טובים מאוד עם קליבנסקי. מאד התיידדנו. ממנו תמיד הייתי הולכת ושואלת מה זה ומה זה. עד כדי כך שפעם הלכנו לאכול יחד בערב והיה יהודי אחד שאמר לי – תכירי, הוא בא מטהרן כדי להעלות את הילדים של טהרן, או היה להם עוד, לא זוכרת מה היה. עבר בדמשק. התחיל ... מה עושה בערב ... אמרתי – מה זה? הצחק אותי. התחלתי לצחוק. הוא דיבר רק עברית ויצחק קליבנסקי תירגם לי. אמרתי לו – תגיד לו שיש לי אח בשפייה ואח בשפיים ואני רוצה שיפעל להעביר לי אותם אם הוא יכול. הסביר לו.

ש: לאן להעביר?

ת: רציתי להעביר את אליהו, הרי שני האחים שלי היו פה, אחד בשפייה, אחד בשפיים. אני רציתי ששניהם יהיו באותו קיבוץ. לא ידעתי שזה היה אחדות העבודה או מפ"ם ושהוא לא יודעת מה. כל זה לא ידעתי ולא ידעתי מי האיש שאני מדברת איתו. דיברתי וצחקנו. הוא אומר לי – איך ... אחר כך אחותי כותבת לי – מאיפה את מכירה? זה היה ... אתה מכירה? זה

ש: ... בעיריית תל אביב משהו?

ת: לא. זה היה איש מדיני ידוע באותה תקופה. ... קראו לו. הצנזורה הוציאה ... כל אחד – מאיפה את מכירה אותו? אני אמרתי – מאיפה אני מכירה אותו? אני יודעת מאיפה? ... לא הרויח, הוא לא רצה. קליבנסקי ואנשי סולל בונה באו ונאספו. מי שידע צרפתית דיברתי אליו צרפתית. הם לימדו אותי מה לענות ובדקו מה הציונות אצלי. ככה יכולתי. היה אחד מהבטחון הכללי, ביקשתי ממנו שיחתום על פספורטים ... אני לא יודעת מה, פה אני לא רוצה איך אומרים, להתהדר בנוצות לא שלי. זה אני לא יודעת. אבל מה כן? פעם היה לי ענין עם האחים המוסלמים. אני לא יודעת אם זה כדאי או לא.

ש: כן.

ת: נסענו בחופש, היינו עם חברים במקום שקראו לו יברוד. אגב, כשחזרתי לפה אני נכנסתי אחר כך למודיעין. פניתי לקליבנסקי, זה היה אחרי שבנה את בית רומנו. אמרתי לו – תראה, אני במודיעין עכשיו ואתה פעם בנית את כל הבסיסים בסוריה. האמת הוא איבד את כל התכניות אבל הם קראו לו למטכ"ל. הוא אמר לי – אני צינזרתי להם את הכל. זה על קליבנסקי.

ש: כן.

ת: עכשיו על קליבנסקי עוד משהו. זה גם אתה אומר איך הציונות, איך זה הדבר שאצלי מתעורר באמת, אצל אמריקאי ואצל כל אחד. זה מתוך הכרה. לא עליתי שאני ציונית, לא ידעתי. אני למדתי במשך הזמן. אני עליתי כי אני יהודיה ורוצה למולדת. הרעיון הציוני להקים מולדת וכל זה. על הרצל למדנו. אני חשתי את זה. הרצל ביטא את זה, אחרים ביטאו, ידעו פסיכולוגיה. אבל אצלי זה היה ניסיון גם להתבולל ולראות וגם ההבדל, הכל הבדל. שרשים, מנטליות, דרך חיים. זה למרות, תראה, הליברלים ... אני הלכתי לפרוטסטנטים לראות איך הם מתפללים, איך זה. הייתי פעם בכנסיה קתולית ואיך מתוודים. אפילו

... נורא אהבתי לשבת עם "ילדי הנביא", את הריטואל הזה איך שהם עשו. יש הרבה דברים יפים מהם. מאכלים שלהם. יש הרבה מאכלים דומים ולפעמים עם שמות דומים. אתה מתחיל עם קירבה בכמה דברים ואתה מתחיל התרחקות בכמה דברים. אבל בוא נדבר על האחים המוסלמים.

ש: כן.

ת: אני רגילה בקיץ, הלכתי עם חברות שלי למקום שקראו לו יברוד. מקום קייט יפה. יש לי חברים שם שלימדתי בית הספר ... ידידים ממש בלב ובנפש. כמו שאני מדברת איתך. אני יכולה להגיד שאני יהודיה ונגד זה, שום דבר. הם לא מתעניינים. אז הלכתי לשם ואני בבית מלון. היינו יהודים – אמא ושתי בנות, אני ... היו נוצריות והיו מוסלמים שם. גברים מוסלמים לא ראיתי. ישבנו בלובי. ישב איש, מתברר שהוא מהאחים המוסלמים. הוא התחיל לקלל או להתוכח עם נוצריה שהיתה ידידה שלי. התחלתי להגן על הנוצריה. אז הוא התנפל עלי – אתם יהודים, ציונים, אנא באערף. אמרתי לו – פלסטין זה שלנו. - מה אתם עשיתם בפלסטין? – אנחנו בנינו, אנחנו עשינו ... - אילו היה לי שכל לא הייתי זה – ואתם הייתם ליד האוהלים ... כינים, ככה אמר לי קליבנסקי (להגיד).

ש: כן.

ת: אתה יודע מה זה? לא ידעתי, אבל למטה היה אותו הזמן כנס של הנוער המוסלמי. הראש שלהם היה ... ידוע. בספרי ההיסטוריה אם תפתח אז ידוע מי זה. הוא הקים את האחים המוסלמים בסוריה. כל שיח', הטורבן שלו ... גדול, אני לא יודעת מה.

ש: מה היה שמו?

ת: מוסטפה אלסיבאעי. הם היו למטה, באגף למטה ואנחנו למעלה. אני קמה ויוצאת לחברים שלי הנוצרים, חוזרת עם אחותי ועם עוד והיתה תהלוכה של נוער של המוסלמים ... "אליהוד כילאבנא, פלסטין בילאדנא", פלסטין ארצנו והיהודים הכלבים שלנו. תהלוכה ממש ... פעם ראשונה שקיבלתי ממש פחד. עם הדגלונים שלהם. אני חוזרת לבית המלון.

ש: כן.

ת: ... אז הייתי אצלם ובדיוק החדר שלי איפה שהייתי או משהו היה נקוב בכדורים. למה נקוב, כי לפני זה לימדתי באליאנס מטעם הממשלה, אז הכל סידרתי עם הממשלה. פעם הייתי, אתה יודע איך המורים שם לא כמו פה, למדו יום שלם ובהפסקת צהרים תמיד היה מורה מפקח. אני לימדתי אצל הבנים. הבנים צחקו ואמרתי לך שהשכונה שלנו התוחמת ... שילדים מאוד, אתה יודע

ש: פרחחים?

ת: פרחחים או משהו.

ש: אה, כן. בריונים

ת: הם עברו מהגדר ואומרים את אותה הסיסמה: "פלסטין בלאדנא ואליהוד כלאבנא". הבנת? פלסטין ארצנו והיהודים כלבינו. היו לנו ככה כמה עבדאים מהילדים שכאב להם. היה אחד, אני לא יודעת מאיזו משפחה, לקחו וזרקו עליהם אבנים, פצעו ילדים. הגיעו הדברים למשטרה. כשאני ראיתי, מה אני אעשה? את הילדים ... החבאתי אותם. אמרתי תיכנסו וזהו. גמרנו. מי הלך והלשין? אחד שקראו לו אנואר, בן השרת ... באה המשטרה. המנהל היה צרפתי ... כל היהודים. אני לא מפחדת, אני מכירה את הערבים.

כולם קיבלו חנינה. אני דיברתי עם המפקח כי אני לא מפחדת. מכירה את הצד השני, מכירה את ... אני דיברתי. כולם נעלמו. המנהל, אתה יודע מה זה? לא ידע גם ערבית. הלכתי אל אנואר בן השרת ואמרתי לו – מאז שאני תלמידה אתה חי על חשבון היהודים. אתה לא מתבייש לך? בגלל ילדים אתה הולך ו...? אז היה לי עם אנואר, לא הספקתי. אחר כך קראו לי ... ויצאתי מזה. היתה לי פרוטקציה גדולה, אבל מה עשו בזה? זה עבר בשקט. אז כנראה החדר שלנו שם נטה לחצר של בית הספר. שם היינו. החדר שלי איפה שישנתי היה מלא כדורים. לא יודעת אם זה בכוונה. אני לא יודעת אם זה, אבל הכל ... תרמילי כדורים. באותו זמן הייתי אצל אותה משפחה. כל הזמן הלכתי והתווכחתי על פלסטין. אחד היה בספריה העירונית. איפה שהייתי במשפחה, אז הוא היה אחראי על זה. אנשים ממשפחת קובעלי, ידועים ממש. אצולה. כולם ... סופרים. מאוד אהבו אותי. זה ב-45'.

ש: כן.

ת: אחר כך זה ממשיך ... אם אתה רוצה לדעת?

ש: לא. עכשיו אני מבקש קחי את הנושא הזה של המעבר שלך לארץ, הפעילות שלך. איך עברת? ת: איך עליתי ארצה? עליתי ארצה, זה סיפורים. עליתי ארצה, כולם אומרים לי, אחותי כבר פה, בחדר בבת ים. אחים שלי כבר גמרו, אחד את שפייה אחד נשאר בשפיים. הוא יצא, רצו להקים משהו לפלמ"ח, היה בפלמ"ח אני יודעת. הם אומרים לי – עד מתי את תישארי בדמשק? תעלי. אני פחדתי. אחר כך אמרו לי שיש אחד ששון ... נדמה לי אחר כך נרצח כי היה מרגל כפול. זאת אומרת כמו טוביאנסקי ירו בו, או לא יודעים. דמשקאי אחד. הוא מבריח. הלכתי אליו, שאלתי כמה כסף. לא היה לי כל הכסף, נתתי לו ... נתתי לו גם צמיד שאגיע לפה יחזיר לי את הצמיד, אתן לו ... הברחה. אותו ערב יצאו שלושה מוניות שהם יבריחו אותנו.

ש: זה במסגרת פרטית, לא במסגרת המוסד לעליה ב'?

ת: לא. רובם פרטים. היו במוסד רק נוער. אותו זמן לא פעלו כבר.

ש: על איזו שנה את מדברת 46'?

ת: כן. ויינשטיין היה ... ואם עשו, עשו בזה. ששון פעל. אני לא יודעת מי היה איש הקשר שלו.

ש: ששון מה?

ת: פואד ששון. בטח, פה היה. היה לו. הוא נשלח מפה, נשלח לפה, נעזר. אבל בדמשק עצמה אני לא יודעת את הקשרים שלו. אני רחוקה. אמרתי לך, אני לא הלכתי למועדון שהיה להם. לא הלכתי, ובאמת אני הייתי קצת למעלה, לא אותה רמה. לא מצאתי ענין. לא היה ענין, אתה מבין? זה לא מועדון, מוצא ספר טוב לקרוא, מוצא זה, מוצא זה ופעילות וציונות. לא משהו מעמיק. הם עצמם, אני לא רוצה להגיד, מדי פעם אלה שעסקו, לא על חילו אני מדברת, הוא לא עסק במועדון ובעיקר לא דייה. הם היו באים, אבל אלה שזה היו באים ולוקחים איזה קורס קצר וחוזרים. בעיקר פעילות ולא תעמולה, אינדוקטרינציה, לא. זה שונה מאוד מהתנועה הציונית ... במחלת, אין מה להשוות. גם בבגדאד היו למעלה ... כמה, ופה קומץ ... אין מה להשוות. לא פעילות. אז אני ... לזה. אותו זמן כאמור לימדתי ... שזה קולג' של האליטה.

ש: כן.

ת: היה יום שלישי ואחר הצהריים לא לימדתי. הכל היה לי אחר הצהריים. אנחנו יוצאים שלוש מכוניות. לפני קוניטרה רואים ז'נדרמרים עם רובים. תופסים אותנו. הייתי יחד עם, כולנו יהודים. היה יהודי עם אשתו. לפני קוניטרה היה ... יצאו ועצרו אותנו. מה מתברר? שכששון היה מבריא היה נותן למוכתר, יוסף רומנו קראו לו. ברגע זה היה מלשין על ... עובד עם הבטחון הסורי. כדי להשתיק אותו משלמים לו כסף. יצא הבן שלו אלי ורצה עוד כסף. היה סכסוך בינו לבין המבריא. עד ההלשנה. את זה ידעתי אחר כך. נתפסנו לפני קוניטרה, כשאני לובשת חלוק ... הדברים היקרים, שיש לי עוד שמלה ועוד שמלה וחבילת ספרים. או תעודות שלי עם חבילת ספרים. יצאנו בלי שום דבר. אז התחילו איך קוראים לך? לא רציתי להגיד את השם שלי, לא רציתי בחקירה הראשונה. אבל מה קרה? שאחותי בטכסי ... ממרוד ... תשאל אותו.

ש: משה ממרוד?

ת: כן. ...

ש: הוא היה איתכם?

ת: הוא אירגן נדמה לי, כי שמעתי את השם שלו. לא יודעת שום דבר אחר. לא הכרתי אותו טוב גם כן. זו על ידי מחלב, בעלה, כשהלך הז'נדרם לקרוא למישהו, "יא טרה טורנא, יא טרה טורנא". טרה זה ציפור. טורנא זה עפנו. "יא טרה טורנא". אז אני במקום לפחד התחלתי לצחוק. לא משנה. - את איך קוראים לך? רחל, ראשל. התחלתי לעשות צחוק - אני מטיילת. רציתי לבנות אליבי לפני שאתחיל לדבר. אבל לקחו את הבחור, נתנו לו קצת מכות, פאלקות, וכולם אמרו שהולכים ל... בכל זאת לקחו אותנו לקוניטרה, לבית המאסר. ישבנו כולנו יחד. היו שני מברייחים דרוזיים שבאו לקחת אותנו ברגל משם לחולתה או אני לא יודעת, לקיבוצים שם. מקוניטרה היינו צריכים לעבור לקיבוצים, לזן. אז התחלתי אותו הערב לבנות לי את מה שאני אגיד. אמרתי שאני מורה ... אמרתי שאני בשום פנים ואופן לא אודה שאני בורחת, זה כלל. אכחיש הכל. נתפסתי פה, אני אכחיש. כל זה מתוך ... לא מתוך שאת חכמה הרבה. אז אמרתי לו - תגיד לי שם של קיבוץ שקרוב לגבול שם. אמר לי - דפנה, דן, את כל הקיבוצים. אני ניזכרתי רק בדן, זה הכי

ש: קל.

ת: הכי קל. התחלתי לבנות אליבי. בניתי את האליבי שלי ולמחרת בא לשם - מה שמך? - רחל, עובדת בבנק וזה. לא רציתי ... אחרים כן. אחר כך שלחו לשם את ראש הביטחון הכללי. בתוך זה שתפסו אותנו שמענו יריות. ששון ברה. עכשיו אני יכולה לשקר. אם ברה, שילם שוחד, לא שילם, זה אני לא ידעתי. חשבתי ברה ותפסו אותנו. אז אמרתי שאני יכולה לשקר. ההסכם ביני לבין הזה שאני בורחת. את זה אף אחד לא יודע. אז כששלחו את ראש הבולשת, מישהו רציני מאוד, ... אומר לי - עכשיו תגיד לי, אני הבנתי ... הדודה שלו היתה איפה שהייתי שמאוד אוהבים אותי, שלקחו אותי ל... אתה מבין? עובדה שהיה שר חינוך או משהו. הוא אומר לי - מה? את? איך זה, מה קרה? את מורה מכובדת, כולם אוהבים. אמרתי לו - תראה, אני לא, אני ... פה וזה.

ש: כן.

ת: בכל אופן, החזירו אותנו לדמשק. עברנו בעיר בשרשראות, כולם יורקים עלינו, ולא לקלעה, המצודה שם. אותי עם כל הבנות, היינו שבע נשים, עם ילדות. אני לא יודעת כמה גברים. הגברים עם הגברים ואנחנו עם הנשים. היה ... אתה יודע, שלג, אתה יודע. אלקלעה, אף פעם לא רואה שני חלונות, שני אשנבים קטנים. האדמה בתוך, אני לא יודעת, אני יושבת ורועדת מקור. אין לנו איפה לישון. את צרור הבגדים שלי שמתי וישנתי. לא ידענו מה לעשות, נמות מקור. שם זה אולם גדול, אבל צד אחד יש בו שלוש קומות. באיזה מקום יושבת ... עם שתיה, עם מטבח. אשתו של ... אחת ידועה. בעלה היה אחד ... קראו לו, אחד מראשי המפלגה הלאומית. היא היתה אשתו והתאהבה במשפחה הכי טובה שם. התאהבה בן דוד שלה, או בן דוד שלו, הם קרובים. אחרי כמה חודשים, כשנקבר, עשו לו תהלוכה בדמשק, משהו אדיר. זה היה לפני. אני שמעתי את הסיפור שלה. ... הבחור שהיה רוקח, הם הרעילו אותו. הם מצאו את ... ואותה שמו בבית הסהר. אבל המשפחה ידועה, וידועה ביופיה. היות ואני מכירה את המשפחה, היתה לי חברה מאותה משפחה, זה עוזר ... אז אמרתי לה – את יודעת, המשפחה ... קודם כל לא אשמה. היא מחכה לעבדאללה שיבוא ויהיה איחוד, כי עבדאללה רצה לשחרר את דמשק. לא משנה. אז אמרתי לה. היות שהיא שמעה שאני מכירה, יאללה, אני לא יודעת איך קראו לה לעוזרת שלה, חדיג'ה – תני לה אלפֶרְשָה.

ש: פרשה זה?

ת: היא שמעה שאני מכירה את הקרובות שלה ואת המשפחה, נתנה לנו מזרונים ושמיכות וישנו ברוחב. עזרה לנו, נתנה לנו לאכול, נתנה לנו את הכל האוכל שהביאו לה כל יום מ... והיא בישלה את זה. ככה מצאתי את, כל אוכל ... אותו הזמן היה עקיבא ויינשטיין גם כן עובד איתו. מצאתי את סיפור הכיסוי. בהתחלה מבלי לשמוע אותנו דנו לשישה חודשי מאסר. התביעה ערערה, ואנחנו ערערנו, שזה היה בזמן שהליגה הערבית התכנסה, בזמן שבפלסטין הכל לא הלך, מדובר על החלוקה. אנחנו ציונים ואל תשאל, והיה ערעור, מבלי לשמוע אפילו. בכיתי ללוזיה שהיה בא תמיד ... יהודים - טיפשה, מה את בוכה? אני זוכרת עד עכשיו ... לוזיה שם. חזרנו לבית הסהר. בבית הסהר היהודים מביאים את האוכל כי את האוכל שם אי אפשר לאכול. מביאים לנו. כל יום כותבים בעיתון שאני מורה, הייתי מרגלת, ופה כתבו אחר כך שנתפסתי. היה בעיתונים ... שאני הולכת ומבריחה נשק. גם שולמית זגול שבאותו זמן נתפסה.

ש: גיסתו של אליהו ששון?

ת: גיסתו של אליהו ששון. שאני מבריחה וסיפורי אלף לילה ולילה. אותו זמן, היו כבר שלושה שופטים. אני באה והמנהלת החברה שלי וכל אלה המכירים שלי התחילו לפעול ... וזה מאוד חשוב. אני באה לפה, נכנס שופט, רואה אותי ואומר לי – עמליה מה את עושה פה? אחת מהבנות שלי היתה ... ואני תמיד הייתי אצלו. אומרת לו – אני לא יודעת למה תפסו אותי. אולי אמר ... – אל תשימו אותה עם כולם. אמרתי לו שאני אהיה עם החברות שלי ועם החברים שלי, לאחד השופטים. אני נכנסת, באה המודירה, המנהלת ואומרת לי שגם בעלה שופט והשופט השלישי שהייתי מורה באיזה מקום כל יום היה נוסע ... יצא שאני מכירה את השלושה.

ש: כן.

ת: עכשיו רגע, לפני זה, שרצו שאני אספר את הסיפור שלי באמת. אז שבאו, אני נכנסת, היה החוקר הראשי ושני חוקרים עם מכונת כתיבה. מקום יפה מאוד וידוע. הוא אומר לי – תסתכלי בפינה, מה יש? אני רואה כמו חבלים אלסטיים או משהו. זה היה לתת מלקות. אני לא ידעתי. אחר כך סיפרו לי ... אמרתי – מה זה, זה מותאם כדי שתעשו ספורט או משהו. לא שמת לי לב. זה מכשיר לעשות ספורט. הוא אמר לי – עכשיו תספרי לי את האמת. אמרתי – תראה, יש לי אח שנסע בפספורט ... היחידי שנסע בפספורט ... נסע ולקחו אותו בקיבוץ שקוראים לו דן. וזה לא נכון. הוא בקיבוץ דן. הוא כתב אלי כמה מכתבים שהוא לא מבסוט והקיבוץ לא נותן לו לחזור לסוריה. אשתו מתקנת גרביים. זה באמת, אתה יודע, גרביים דקות, אני מכירה אותה, הייתי אצלה ... הוא אמר לי – את רצית לראות את אחיך באותו יום? אמרתי לו – לא, אני אחכה שבוע שבועיים, אני אראה איך ... אמרתי שראיתי שאחי מתלונן ורוצה לחזור לסוריה. אז אמרתי – מה אתה רוצה ...? אמר לי – את משלמת לי ואני אחזיר לך את אחיך. אמרתי לו – בסדר גמור ... ראיתי ונתתי לו גם, אני רציתי לבסס את זה. אז ביום שהוא רצה להחזיר את אחי, הוא אמר לי – בואי איתי. אמרתי – מה אתה צריך אותי? אמר לי – יש לך דפתר עאילה, שזה פנקס של כל המשפחה? אמרתי טוב. אמר – שלא יהיו לנו צרות עם הביקורת. את תצאי איתי לקוניטרה, בקוניטרה יש לך מכירים? אמרתי – כן, אני מכירה. באמת הכרתי אחת שהייתה תלמידה ... אמר – תלכי, תשתי תה אצלה, אני אביא לך את אחיך ואם ישאלו משהו ביקורת, תגידי שאת ואחיך הייתם בביקור אצל משפחה זו וזו ... הכל בסדר.

ש: כן.

ת: זה שהוא לוקח איתו כל מיני אנשים ... אני לא יודעת, אני סורית. אחר כך לימד אותי השופט שהוא – אני סורית, נולדתי פה ונתפסתי על אדמה סורית. אני משרתת את הסורים, מלמדת וזה ... הוא נתן לי לנאום ארבעים יום. היינו עשרים ושלוש. כל יום מתחיל המשפט, יושבים וחוקרים אותי. בית הספר אישרו שאני ... אותו היום הייתי חופשיה. ביררו וככה יצאתי זכאית והלכתי לבית שלו. מאוד עזרתני שישחררו את השאר ... מאוד. הלכתי לכל אחד ואמרתי – אלה לא מבינים וזה צחק מהם. ידעתי שלא חשוב, וזהו ... איך אני אעבור? הפחד הוא פחד מוות. חזרתי ללמד.

ש: כן.

ת: אחר כך פעם קראה לי איזו אשה יהודיה, אומרת לי – יש לי שכנה נוצריה שגרה בטייבה, לא בטייבה, איפה שעכשיו טבאי.

ש: בדרום לבנון?

ת: דרום לבנון. היא תסיע אותך לבד ומשם ... אחיה קצין בלבנון. אמרתי לה – אני נתפסתי. אם אתפס עכשיו, ככה אני ואחי גומרים. היא אומרת – ... אני אחראית. אני זוכרת איזה יום הייתי אצל לוזיה, אח של לוזיה ... הייתי אצלם, אכלתי אצלם חמותו ... אומר – תראי עמליה, אנחנו עוד לא נרפאנו מהבריחה הראשונה שלך. כתבו מרגלת, ציונית, לא יודע. אם את ... את זה, אני הולך להלשין עליך. לא משנה, אני באתי – את בטוחה-בטוחה? איך זה? ... כמו הבת שלה ... של הבת שלה, עד בירות. מבירות נחליף, ניסע לכפר שלה טייבה, ומשם ניסע למרג' עיון. נעבור את זה, נעבור את ... הלבנון עד כפר גלעדי. לא ידעתי, את הדרך לא ידעתי. קבענו כמה כסף אני אתן לה ואמרתי לה – תיזרחי. אותו יום

בדיוק, הייתי חברה טובה מאוד עם אשתו של ויינשטיין, עוד לא התחתן איתה אז, שהוא היה בבית הסהר והיא ואחיה טיפלו בו.

ש: משפחה זאדה?

ת: כן, לינדה קראו לה. אתה מכיר? שמעת עליה? מאוד היינו ידידות. היא היתה כל מיני ... וצחקתי עליה. היא היתה חברה עם ... מוגדר. אותו הזמן ... היא היתה פעילה יוצאת דופן. באה אלי ורוצה שאכתוב לה ברכות למוגדר שנבחר לבית הפרלמנט. מה אני אעשה? מקווה שהיא רוצה לברוח. אמרתי שהיא משאירה את החדר, תולה את המפתח. אם הוילון מוזז זאת אומרת שאני אינני, ברחתי. יש לי אח חורג שם, שיבוא ויקח. לא עברתי, לא מצא. אז אמרתי לה – תראי, את יודעת, יש לי הרבה למה. יש לי תמיד עוזרת בבית. אני אבוא ... אותך והיא תגהץ לי ואני אכתוב לך את זה. אמרה לי – בסדר, אני אכין לך אוכל טוב. שלחתי אותה והלכתי עם האשה, לבשתי ... מעט מאוד בגדים לקחתי ... ונסענו. אז התחיל מדמשק ללבנון ... יהודים לא נותנים לך לעבור. פעם היה תחום מושב אותו הזמן כל דמשק. אחר כך היה כל הגטו בקושי. אתה צריך לצאת מהגטו, היתה תקופה שלא ... אני הוצאתי תעודה שאני מורה, היתה לי תעודה. עם זה עברתי.

ש: כן.

ת: הגענו לאיזה ... בלבנון, החלפתי, שמתי משקפיים אחרים, בגדים אחרים, ונסענו לדרום לבנון. כל הדרך, אני שידעתי את הסוגים הקלאסיים הצרפתיים ... כל אלה, כמו התנ"ך ידעתי. תגיד לי משפט מאיפה זה הייתי אומרת לך. כל כך הייתי באמת מאוד מאוד ... היתה הצעה שאת מה שיודעים הצרפתים הייתי ... על כל נושא היו מעתיקים מאצלי ... הכל זוכרת, חוזרת על הכל. השם שלי, של אבא שלי, של אמא שלי שכל רגע שוכחת. לא רק את שם אבא שלי ... זה היה, אתה יודע, ממש פחדתי. פעם ראשונה שנתפסתי לא פחדתי כמו פעם שניה, ממש.

ש: כן.

ת: הגענו לנבטייה. מי גר בנבטייה? אמא של אוסאמה, אחיה. היינו שם. היא אומרת - חברה שלי, מורה נוצריה, ואני צריכה לחכות כמה ימים כדי לעבור. בא הכומר, ומספר לי איך זה בין נוצרים וערבים והבעיות בדמשק ופוליטיקה. ולוקח אותי לבקר בבית הספר שלו. אני עושה אותי נוצריה. היות והייתי מאוד מעורבת, לא היה לי המבטא היהודי, לא היו לי הדברים, יש דברים רק של יהודים, או מאכלים או מבטא או מטבעות לשון. אני הייתי מאוד מעורבת. כמו בצרפת, חשבו שאני צרפתייה. ישבתי כמה ימים, ובאחד הימים בלילה ... חבילה קטנה על הראש, לובשת שחור כמו ערביה והולכת עם בן הדוד שלה, של האשה הזו, נפרדת ממנה, אולגה קראו לה. לא לא, בא אחיה, אחיה הוא קצין לבנוני גבוה שבא ואומר לי – בואי. אני הולכת עם אותו קצין והלב שלי דופק. עוברים בדיוק ליד תחנת המכס. הוא אומר – סלאם. – סלאם. ועוברים. לא שואלים אותו מי זו, מה זו וכו'. הוא העביר אותי את הגבול הלבנוני. בדרך מצאנו תפילין ... הגענו לאיזה מקום, והוא אמר לי – גברתי, אני לא יכול לעבור איתך, יתפסו אותי. אבל באותה הנקודה בא בן דוד שלו שהוא אזרח. הוא אמר לי – אני מאחל לך כל טוב גם כן. ... נחמד היה, נתן לי יד והלך. בא השני ולקח אותי. אני לא אשכח, לבשתי נעליים עם פקק גדול ...

ש: עם עקבים?

ת: לא עקבים. פקק כזה. עד עכשיו ... זה אבנים, זה אתה יודע, הנוף של דרום לבנון שאתה רואה עכשיו.

ש: היה קשה לך ללכת?

ת: נורא קשה היה. אל תשאל. כאילו הולכת, נורא קשה היה לי. מליד מרג' עיון, נבטייה, עד זה. מגיעים, הוא אומר לי, היינו באיזה גבעה או תל, רואים כביש ואוטובוס. זה האגד שהולך לטבריה. אמרתי לו שנרוץ. אומר לי – מה זה נרוץ? יש בריטים, יתפסו אותך. את צריכה לעלות לתחשיבה. תחשיבה זה קיבוץ. כפר גלעדי. אסור שיראו אותנו. בשארית כוחותינו אני מגיעה, יום שישי בערב, השומר בקיבוץ רצה להכניס אותנו, אמרתי לו – לא, זה ערבי. מכניס אותי לשם לסליק, שאני רואה את כל השמות שברחו שם. מכניס אותי עם שמיכות לחדר, ואני בוכה. ישנתי שלושה, ארבעה ימים, עד שהם יסדרו לי תעודה לעבור. סידרו לי תעודה ... אז בלילה היו צריכים להעביר אותי. ואני סגורה. באו פעם ואחת אומרת לי לבוא. עברית לא ידעתי, כן? בואי. באתי. היא לוקחת אותי ומשאירה ליד תחנה ולא אומרת לי שום דבר. אני קוראת "תחנה לטבריה". אמרתי – זה קרוב לטבריה, נעלה.

ש: כן.

ת: פתאום אני רואה איזה גבר ככה בעליה, בלי להגיד לוקח לי מה שהיה לי ועושה לי סימן לבוא איתו. אני הולכת איתו, הוא לוקח אותי לאיילת השחר. איילת השחר היה צריף איפה שהיו עוד שניים או שלושה עולים שמחכים לעבור את ראש פנה. אחד אני יודעת שאמא שלו מחפשת אותו. כל אחד ברח בנפרד, לא מאורגנים. ישבנו העולים שם. באו לקחו לי את הכסף הסורי ולא החזירו לי, לקחו לי תמונות שלא החזירו ואנחנו לא ידענו את זה. יצאתי למטה ושאלתי ילד – איפה פה? כי רציתי לכתוב לאחי. הוא אומר לי – איילת השחר. כתבתי מכתב, לקחתי מהילד את שם הקיבוץ, מאחד מהקיבוץ (ביקשתי) שיתן לי בול, נתן לי בול. כתבתי להם שאני פה באיילת השחר.

ש: למי כתבת את המכתב?

ת: לאחותי בבת ים, ולאחי באפיקים.

ש: הוא כבר הגיע לאפיקים?

ת: ... הגיע לאפיקים ... יעלה להכשרה, אני לא יודעת איך קראו לה. התחילו להכשיר אותם ומשם הם יצאו. הוא יצא לכל המלחמות ...

ש: אחר כך הוא היה בחצרים גם?

ת: לא יודעת איפה. שכחתי.

ש: כן.

ת: אז עשו לי את התעודה ובאה מישהי ולקחה אותי לטבריה. בטבריה אמרתי שיש לי גם בחיפה מכירים. בטבריה, בבית הקפה, אני פוגשת את מנחם לוזיה – או, מה שלומך, ולוקח אותי לאפיקים לאחי.

ש: יש לי כאן שתי שאלות. אלף, האם את זוכרת את התאריך הראשון שבו ניסית להעפיל, לברוח ארצה שם בקוניטרה שתפסו אותך? זוכרת את התאריך?

ת: לא זוכרת אבל אני אחפש ואגיד לך.

ש: בערך

ת: זה היה בפברואר '46.

ש: והפעם השניה שאת עוברת?

ת: הגעתי באחד במאי '47. כבר הייתי באחד במאי בחיפה. מטבריה נסעתי לחיפה, תהלוכת השומר הצעיר. השומר הצעיר צעד באחד במאי לפועלים. בכיתי ובכיתי. אצלי הכל ברגש. בין השכל לרגש הרגש קודם תמיד לשכל. הוא מדריך את השכל ולא להיפך. אתה מבין? בכיתי וברור שנעשיתי ציונית, ברור שנהייתי מפא"י כי הייתי באפיקים, אחים שלי מפא"י. ברור ש... מה זה אצ"ל מה זה לח"י. נכנסתי לעובי הקורה. התחלתי להתעניין.

ש: יש לי כמה שאלות אליך. כשעברת לכפר גלעדי, מי קיבל אותך שם בדיוק? ספרי לי קצת יותר בפירוט.

ת: לא יודעת מי.

ש: את אומרת שהגעתם לשומר בשער

ת: רגע, השוער קרא למישהו בקיבוץ, הכניסו אותי לחדר, בחדר ... מביאים אוכל ... שום דבר. שאלו אותי אם יש לי אח או אחות. פרטים מאוד מאוד יבשים, רשמו וזה הכל.

ש: רשמו את הפרטים ובינתים לא נתנו לך שום דבר?

ת: שום דבר. היו מביאים לי אוכל מדי פעם ואני ישנה וקמה. ממש הלם היה לי.

ש: ולאחר מכן את אומרת שמישהי מהקיבוץ לקחה אותך

ת: לא, מישהו בא או מישהי, אני לא זוכרת, ולקחו אותי ליד איזו תחנה. אני אמרתי לך, לקחו אותי לאיילת השחר.

ש: כן, מישהו העביר אותך לאיילת השחר?

ת: כן.

ש: וזה היה באוטובוס?

ת: כנראה באוטו, לא זוכרת.

ש: החליפו לך בגדים או שהיית בבגדים שלך?

ת: את זה אני לא זוכרת. לא נתנו לי בגדים, לא.

ש: באיילת השחר החליפו לך בגדים, נתנו לך בגדים חדשים, אחרים?

ת: שום דבר.

ש: רק לקחו לך את התעודות?

ת: את הכסף שלא החזירו, אחרי שהייתי בצבא חיילת ראיתי את זה שלקח לי את הכסף. לקחו כסף ולא החזירו.

ש: אחרי שאת מגיעה לחיפה

ת: אני הבנתי אותך. אם אני נקלטתי בסוכנות, לא סוכנות. אפס. לא ביקשתי, לא חשבתי שמגיע לי אפילו.

ש: אף אחד לא הינחה אותך? לא שאל אותך האם קיבלת דמי קיום?

ת: שום דבר. בטיח. אני זוכרת פעם שאני הייתי צריכה לישון בלוינסקי היה איזה מקום, הלכתי לשם ולקחתי

ש: בית עולים ...

ת: היה בית עולים. ישבתי במשרד ... מולו. רציני עבודה. היה משהו, אני לא זוכרת. היה אחד שאחר כך היה חבר כנסת, שטיפל בעולים. איך קראו לו? ריבוננו של עולם.

ש: מאיזו מפלגה? אבס?

ת: לא. היה עוד אחד.

ש: מנחם ידיד? הוא היה דמשקאי, חלבי?

ת: לא, לא. אחד אשכנזי.

ש: יוספטל?

ת: לא. יוספטל היה שר אחר כך.

ש: אז על ... את מדברת?

ת: באלנבי היה אחד, איך קראו לו? מאוד נחמד.

ש: זה היה הועד הפועל באלנבי, נכון?

ת: ועד הפועל. איך קראו לו? אחי הכיר אותו. שכחתי. אצלו כן, נדמה לי. ... זה מזכיר לי, אני אזכר בשם שלו. אותו הזמן היתה ועדת החקירה פה בארץ.

ש: ... פלסטינה?

ת: כן. רצו לחלק. אני באתי מסוריה, וחיפשו אחד שיתן עדות על יהדות סוריה. אמרתי לך שאני כתבתי, היה לי סגנון יוצא מן הכלל בצרפתית. הוא קרא לי, ריבוננו של עולם, כל כך מכירה, אתה אומר עכשיו הלך לי הזכרון. אחר כך אני אזכר. אמר לי – תכתבי על מצב יהודי סוריה. רוצים להגיש את זה לוועדת החקירה. אני ישבתי וכתבתי מחברת שלמה. כתבתי מכל הלב, על הרגשת היהודים ומה זה ואיך חיים. ראיתי איך לאחת עקרו שן, ואלה שרצו לעבור איך לא נותנים לנו לעבור. זאת אומרת תנועה, יציאה. עיניי, איך זה. איך באים כל פעם לשכונה ויאאללה וסוגרים ומתנכלים. וגעגועים גם לארץ, למדינה, מה שהוא קניין שלך, שאתה לא מאוס על אחרים. הוא ביקש ממני ואני נתתי לו את הנר. אחר כך, כשרציני פעם ללכת לחפש עבודה, אחי בא איתי והוא אומר לו – תיקח אותה למשק, לא חבל עליה? אז אמרתי לו – מה, הוא רוצה שאני אהיה משק בית? לא הבנתי. נורא כעסתי.

ש: כן.

ת: פה היה לי גם עם אחד חלבי, איך קראו לו, זה היה בקרית שלום, לבקש מששון בחזרה את הצמיד שהוא נתן לי. מבית הסהר כתבתי לפה. הצלחתי גם בעזרה לשלוח מכתבים לפה והגיעו מכתבים. הגיעו מכתבים. הייתי נותנת מכתבים כשהייתי הולכת למשפט. כאילו ... מעבירים לי. אחר כך ... הייתי שולחת מכתבים, כל הזמן אחותי קיבלה. פעם נתתי למישהו, והוא פחד ולא שלח את המכתבים. אחותי כתבה לי שהיא נורא מודאגת. כתבו לי שהם מודאגים ומה איתי בבית הסהר. אני בכיתי. אז באה זו ... והיא אומרת לי – למה את בוכה? אמרתי – הם לא מקבלים. אומרת לי – אני אשלח לך בתנאי שאני אכתוב את המכתב. אמרתי – תכתבי. היא יודעת ערבית, לא יודעת ... אני כותבת בצרפתית רק. אני פחדתי ממנה בגללו. היא כתבה – אחותי היקרה, כל פעם שאני רואה ירק אני חושבת כך וכך רומנטי. כל פעם שאני רואה ציפור ... זה וכל פעם זה. היא שמה ושלחה עם הסוהרת שהיא חברה שלה כמו אחיות. אחותי

המסכנה, מקבלת את זה, היתה אצל אחד בסוריה, אצל משפחת ... . פותחת את המכתב – זו לא אחותי. אחותי רואה, היא בקושי למדה, בקושי יודעת ערבית – מה זה ציפור, ירק? לא מבינה. היה פה ...

ש: תגידי לי בבקשה, את אומרת שהצלחת לקבל עבודה?

ת: לא, תחכה. אני חיפשתי עבודה. לא רציתי ללכת אפילו. קיבלתי פעם ב... . אחי בינתיים נשלח מהקיבוץ להכשרה המגוייסת, היה ... התנועה בשכונת התקווה. לקחנו איזה חדרון ואני אמרתי שאני לא אחפש. שלחו אותי, עבדתי ב... שהיה בית חרושת לטבק. חודשיים ופיטרו אותי. אבל כל הזמן היו אניות מעפילים. כל הזמן הראש שלי בפוליטיקה. כל הזמן התחלתי עם העברית. לאחותי אמרתי – מה זאת המילה? אמרתי לה ... . לקחתי מילון, לקחתי עיתון וככה נכנסתי לעברית. התחלתי ללמוד. אחי יוסף בהכשרה המגוייסת בא ואומר לי – במקום שאת תרחצי עכשיו כלים בקיבוץ, ירחצו לך כלים. במקום שאת תכבסי, מכבסים לך. אמרתי – אבל בקיבוץ שלחו אותי לחקלאות ואני לא רוצה חקלאות לעבוד. נידנד לי והחלטנו ללכת לקיבוץ ... לי לא היתה בררה, ונסעתי. זה אחרי הכרזת המדינה כמוכן.

ש: לאיזה קיבוץ?

ת: אפיקים. קיבלו אותי באפיקים. עברנו לפני שרק התחיל המצב והמלחמה.

ש: מי היה שם באפיקים?

ת: היה לוזיה מנחם, היה חלאק, היתה אסתר שהיא אמא של זו ששרה, לאה לופטין. אמא שלה אסתר ואבא שלה צבי. חברים היינו. היו חבר'ה בקיבוץ, היה לטי. כל הנוער של ההכשרה בינתיים היו יוצאים לפעולות ולי נתנו את כל העבודה כי נורא אהבו אותי. אחותי היתה עם בעלה בקיבוץ. אליהו לקחו אותו משפיים ללמד אותו ערבית להכשיר אותו להיות מסתערב.

ש: אחיך?

ת: כן. ויוסף היה עם חטיבת יפתח נדמה לי. הוא והקבוצה שלו כל הזמן הלכו ופוצצו גשר בלבנון, היו מספרים. אני בקיבוץ. התחילו לתת לי את כל העבודות של חבר שיש לו לעבוד. קודם כל שלחו אותי ישר לשדה. אני אומרת מה זה שדה? צריך לעבוד במטעי בננות וזה. עבדתי בחדר אוכל. עבדתי קשה. אבל היו להם הרבה תכניות בשבילי. ביום בהיר אחד הייתי, ובינתיים יצאו כל אחד

ש: על איזו שנה את מדברת עכשיו?

ת: '48. אני הייתי מיואשת שם. חם באפיקים, אני לא רגילה. באמת היו חסרים אנשים שהיו בצבא ובפלמ"ח. הייתי בודדה. איזה יום נתנו לנו לעשות חפירות בטוריה. אני פה ועוד בחור אחד ככה ז'לוב גדול ואני ככה צריכה את התלם יחד איתו. כולי זיעה. אז באמת הייתי מיואשת. אמרתי שאין לי איפה ללכת. את האוכל לא אהבתי, לא את החמיצה לא את ... שעה חמש. אני באתי לבד. היה שם אגף נוער – זה של ברגן בלזן וזה של ההונגרים. אני התחברתי. היו לי הרבה ידידים וידידות.

ש: אבל היו שם דמשקאים ...

ת: כן. הייתי עם המון חברים, עם כולם. בוא אני אגיד לך. פעם אמרו לי שהתור שלי להיות שומרת בלילה. לא אימנו אותי. הייתי צריכה להכין אוכל בלילה לכולם. האקונומית שם באה ונתנה לי תפוחי אדמה, ביצים, קפה וחלב. ... הרפתנים והשומרים וכל זה. אז אני אמרתי – אני אראה לכם בקפה. אני למדתי פעם לקרוא בקפה באיזה ספר עתיק, ערבי. היה משה (?) גילי שהיה אלוף וראש "מערכות"

פעם, ואריה בהיר חבר הכנסת, כולם. אמרתי – אתם תעזרו לי ואני אראה בקפה. כולם צחקו. הייתי חברה עם מנחם ומנחם בא. עזרו לי לקלף את התפוחים ולהכין אוכל וזה מה שעשיתי. עכשיו נחזור.
ש: כן.

ת: אני איזה יום באה, מאוד מיואשת מעבודת השדה. שם גם עבדתי במטבח, אחראית למטבח. במקום צלחת אחת הוא אומר לי - את לא תרחצי כלים. שם ירחצו לך. ... סיר יותר גדול ממני. סך הכל אני עוד לא הייתי בת 30. בת 20 ומשהו וכל ההיסטוריה. אני מאוד מזיעה. באה אחת מהקיבוץ – את לאה ריקה? כן. שינו לי את השם. אחר כך שיניתי לעמליה. אמרתי כן. אומרת – יש מישהו יושב בחוץ על הדשא מחכה לך. אני יוצאת, על הדשא בחוץ אני רואה איזה קצין עם כובע אוסטרלי, פה רובה, פה רובה. עושה רושם, גדול. אומר לי - ... אני באתי לגייס אותך לפלמ"ח. אני? פלמ"ח? אני עשיתי תורנות לילה כי אני מפחדת. אני אראה איזו פרה ואירה עליה, מה. אז הוא אומר לי – לא, את תשבי במשרד או משהו. בסדר. הלך לדבר עם ועדת הביטחון של הקיבוץ. הייתי שמחה. הם אמרו לו – יש לנו תכניות בשבילה, אנחנו רוצים לשלוח אותה לאוניברסיטה שתהיה מורה פה. הם לא רצו. הוא חזר ואמר לי – הם לא רצו. תלחצי עליהם. אמרתי שאני אלחץ. רק מאיפה הוא ידע את השם שלי? אמר לי שמהועד הפועל. שכחתי אותו. נורא היה, (אמר לי) - אמרו לי תלך אליה, היא ידועה וכתבה. בגלל שכתבתי ... הוא ידע שאחותי ... חיפשו אנשים שידעו ערבית בעיקר, לגייס אותם למודיעין. הבנת?

ש: כן.

ת: (הוא אמר) – אמרו לי תלך אליה, שלחו אותי לגייס אותך ... . אז אני הלכתי לוועדת הביטחון ואמרתי – אם אתם לא נותנים לי ללכת אני אלך בעצמי. ככה יותר טוב לי שאלך בשם הקיבוץ, מטעם הקיבוץ ואחזור לקיבוץ. הם רוצים אותי, אני צריכה ללכת. כך גוייסתי למודיעין.

ש: עברת לתל אביב?

ת: בהתחלה בחזית דרום עם המצרים היו קרבות, עסקתי בהאזנה ... נורא סודי. אחר כך עזבתי את היחידה. היתה יחידת המסתערבים שרצו לשלוח מסתערבות לארצות ערב ושאני אדריך אותם בבית הספר איפה שלמד אחי אליהו. אחר כך היה ביחידה סודית, עכשיו היא לא סודית, 131, שהוקמה ... ידועה, עם הפרשיות של מצרים וקהיר ... יחידה מטעם גיבלי. ... בכל החקירות והחומר מערבית לעברית תירגמתי ... והייתי היחידה שטיפלה בענין הפרשה, לבון או משהו, באותה יחידה באיזה מקום. אחרי כל הפרשה, התפרקה היחידה, עברה למוסד. אני לא רציתי לעבור, זה כבר יותר מדי ... אתה מכיר מישהו ... אותה היחידה ... . אחר כך חזרתי למודיעין, למחקר ותרגום. נשארתי במודיעין

ש: עד הפנסיה. הבנתי.

ת: עד הפנסיה וזהו.

ש: במהלך כל התקופה הזו, היה לך איזה שהוא קשר או עזרה לעולים חדשים שהגיעו מסוריה?

ת: לא היה לי קשר. וגם תראה, אני לא חיה, יש לך כמה מקומות איפה שזה, לא היה קשר. הקשר אז, בוא אני אגיד לך, איך היו, איך באו. הקשר היה שפעם היה אח של קוסטיקה במודיעין או משהו. היו חוקרים אותם, אבל חוקרים אותם למשהו אחר. הייתי מקבלת דוח וקוראת את הדוח.

ש: את מדברת על רחמים?

ת: רחמים. לא רק רחמים. היה אחד גם כן ... . היו דוחות שהייתי מקבלת. קשר איתם לא היה לי. אבל מה שאני (ידעתי) על סוריה, זאת אומרת הקשר לעבודתי, פעם על מצרים ... ראש הדסק המצרי באיזו תקופה, אחר כך משהו אחר. אבל במסגרת עבודתי עד אותה תקופה שיצאתי לפנסיה ש: מתי יצאת לפנסיה פחות או יותר?

ת: '83. עד לאותה תקופה ידעתי בדיוק מה שהולך שם אבל לא מבחינת היחס ליהודים. מה מענין אותי? איך ישבו יהודי ערב ... מעניין אותי אם היה חוק שהיפלה אותם לרעה. זה די ברור בתוקף ... אם אני הייתי ... את זה הלאה והלאה. יש דברים על היהודים שבעיתון הרסמי למשל שלהם יש רשימות של יהודים והיה מעניין אותי לעבור על זה. יש רשימות של יהודים שברגע שהם לא ... שללו מהם את האזרחות. אני הייתי עוברת. זה הקשר שלי. הוא בלתי, אלה שבאים מה יכולים? אז היו יכולים. אני יודעת לספר להם לפעמים יותר ממה שהם יודעים. למשל בוא אני אגיד לך שאני ... אבל תקופה אחר כך אני יודעת אצלם את הבעיות הכלכליות. אותן בעיות שאחרים סובלים והם גם סובלים. אתה מבין? אחר כך שכבר ... המדיניות היתה יותר ליברלית, אז השתנתה המדיניות וגם סורים ... דברים שהעיקר שידעתי.

ש: את עקבת אחרי מה שקורה עם היהודים שם?

ת: לא היה לי, עקבתי אחרי כל מה שעובר, מה שקורה בסוריה, דרך היהודים. אני יודעת שאחרי שהאמריקאים שם התערבו, זה היה יותר ש: קיסינג'ר וכל מה שקשור.

ת: יותר יפה ליהודים. לפעמים אתה מוצא משהו על יהודי או משהו ... . אסד יותר ליברלי מאשר קודמו. אסד עלה לשלטון ב-74' ...

ש: אני רוצה לשאול אותך, אני יודע מתוך גם קריאה וגם ראיונות עם אחרים שהיתה תקופה שהיהודים שהגיעו ארצה עשו להם תחקיר בטחוני. חששו שישתילו מישהו. היה נוהל קבוע של יהודי שעובר מסוריה, עובר תחקיר בטחוני.

ת: הם עברו תחקיר בטחוני. אני יודעת שהיו לשם שאיבת ידיעות. בעיקר זה היה חשוב לאלה ששולחים. ... איש אחד ... רוצה לשלוח איזה מישהו מוסלמי, לא יהודי. כשאתה רוצה לשלוח אחד להתבססות או להשתיל או למבצעים, תלוי למה אתה רוצה לשלוח. אם אתה רוצה לשלוח אחד למשימה ... . תראה, אני לא יודעת אם אני צריכה לספר לך.

[סוף הראיון]